

Deze opmerkingen leggen reeds met groote duidelijkheid getuigenis af van den geest, die uit het gansche artikel spreekt. Veel bewondering kan men er niet voor hebben. Blijkbaar is het de bedoeling van den schrijver de leden van de C.D.U. niet nader met den inhoud van het rapport te doen kennis maken, dan uit de opmerkingen, die hij zelf ten beste geeft. Immers, wie de dure acta koopt, zal zich bekocht gevoelen. Een ander begin was beter geweest, ook meer in overeenstemming met de behandeling, die de C.D.U. zelf wenscht!

Blijkens de jongste brochure der C.D.U., „Kent gij de C.D.U.?” wordt door denzelfden persoon, als de schrijver van dit artikel, deze gedachte voorgestaan: „Wie objectief en eerlijk zich een oordeel wil vormen over de C.D.U., die moet onze brochures lezen!” Zoo had de heer van Houten thans m.i. moeten schrijven: Wie objectief en eerlijk kennis wil nemen van het rapport inzake N.S.B. en C.D.U., die moet zich dit rapport aanschaffen voor den zeer goedkoop prijs van 15 cts. Want het rapport is apart verkrijgbaar; daarvoor behoeft men de dure acta niet te koop!

Voorts wordt deze zinsnede uit het synodale rapport geciteerd: „Toch kan ook weer niet worden ontkend, dat althans in haar „beginselverklaring” geestelijk een ietwat andere toon wordt beluisterd, dan in die van de N.S.B.”. Daarover wordt deze beschouwing ten beste gegeven:

„De eerste zin is zoo onrechtvaardig tegenover ons, getuigt zoo van volslagen onkunde van het onderwerp, waarover men schrijft, dat we het schouderophalend voorbijgaan. Wie de C.D.U. zoo ongeveer gelijk stelt met de N.S.B., wie smalend het woord beginselverklaring tusschen haakjes zet, handelt minderwaardig en daar argumenteeren we niet tegen.”

Bij het lezen van dergelijke dingen wordt men toch wel wat verbaasd. De beginselverklaring wordt nergens in het synodale rapport tusschen haakjes gezet. Bedoeld zal echter zijn tusschen aanhalingsteekens. Maar wie durft beweren, dat dit „smalend” gebeurd is? Het is toch een heel gewone zaak, dat men, om op een bepaald woord de aandacht te vestigen, dit tusschen aanhalingsteekens „” plaatst. En als de heer van Houten aan het slot van zijn brochure, sprekende over de „kleine luyden”, deze woorden tusschen aanhalingsteekens zet, dan is dat toch zeker niet smalend bedoeld?

Als overigens — na het rapport der Synode — met de stukken aangetoond kan worden (zie vorige nummers van „De Reformatie”), dat de C.D.U. N.S.B.-methoden toepast, en wat haar oordeel over de taak der kerk betreft, eenzelfde gedachtenlijn volgt als de N.S.B., dan kan kwalijk aangenomen worden, dat de Synodale Commissie de C.D.U. groot onrecht aangedaan heeft!

Bij de bespreking van de beginselverklaring en haar vaagheid, die naar het oordeel der Synode deze organisatie noodzakelijk maakt tot een verzamelaars van vogels „geestelijk van allerlei pluimage” vraagt de schrijver: „Een concrete vraag aan de Synode: Zijn er geen vrijzinnigen lid van de A.-R. partij?” Hij noemt daarna enkele voorbeelden van personen, die naar de overtuiging van den schrijver lid van de A.-R. partij, zijn of waren, en... tevens vrijzinnig!

Dat is stemmingmakerij! Niets anders. Het behoeft aan een lid der Geref. Kerk toch niet meer duidelijk gemaakt te worden, dat de Gener. Synode geen vragen in krantenartikelen gaat beantwoorden, maar alleen, wat in den kerkelijken weg op de synodale tafel gedeponeerd wordt, in behandeling neemt! Het is diep te betreuren, dat op een dergelijke manier in het „Officieel Orgaan der Unie” actie gevoerd wordt tegen het besluit der Synode!

Zoo is er meer te noemen. Veel meer. Maar dit alles is wel voldoende om een indruk te geven van de wijze, waarop het synodale rapport in ontvangst genomen is.

In den aanhef van zijn artikel zegt de schrijver, dat het rapport omtrent de C.D.U. slechts ruim één pagina beslaat in de Acta. Ik geloof, dat deze zaak eenigszins anders moet worden gezien. Het rapport inzake de N.S.B. en de C.D.U. moet als één geheel genomen worden, en dan geldt voor de C.D.U. dus niet alleen die ééne bladzijde, maar dan is voor haar ook zeer behartigenswaardig bijv. het slot van het betoog betreffende de N.S.B. Wij lezen daar, dat de leden onzer kerken zich om des beginsels wil van deze beweging verre zullen houden. En verder: „Wat alles nog te meer klemt, als we letten op de alle betamelijkheid te buiten gaande, ergelijke wijze, waarop deze beweging zich in geschriften en bij openbare samenkomsten uitlaat tegenover de overheid en de overheidspersonen en tegenover de christelijke leidlieden van ons volk”. De synodale commissie zal er geen bezwaar tegen hebben, dat door C.D.U.-ers in de plaats van „overheid en overheidspersonen” in den laatsten regel gelezen wordt: „Synode en synodale besluiten”.

H.-K.

H. M.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Christendom en Klassenstrijd.”

I.

Wederom heeft de pen van Berdjajew een merkwaardig werk voortgebracht. De geschriften van dezen denker vinden een steeds groeiend aan-

1) N. Berdjajew: „Christentum und Klassenkampf” (Vita Nova Verlag, Luzern, 1936).

tal lezers, op wie zijn boodschap van een „levend, sociaal Christendom”, dat „in de nooden der arbeidende klasse” voorzien zal, diepen indruk maakt. Zijn felle actie tegen den z.g. „burgerlijken geest” stimuleert menigeen tot deelname; zijn hartstochtelijke aansporing om dien „werker van ongerechtigheid” uit de samenleving te verdrijven, bezielt hen in den strijd.

Berdjajew eischt „sociale gerechtigheid” en predikt een „scheppende revolutie”; zijn hart verlangt naar de zuivering en de verheerlijking van den kosmos, en naar den ondergang der daarin wonende „demonische elementen”. Dat verlangen, zegt hij, woont in ieder echt-Russisch hart. Dat is in zekeren zin juist. De Rus van eertijds werd dikwijls door de zonde en de ellende van het menschelijk geslacht tot den dood toe gepijnigd; hij kende ook oogenblikken van zalige verrukking bij de visionaire aanschouwing en de innerlijke beleving van het „toekomstige rijk des vredes”. Deze spanning schonk aan de groote Russische auteurs — wie denkt hier niet aan Dostojewski? — een geweldig uitbeeldingsvermogen; het donker dezer wereld maalden zij met een overvloed van de meest afschuwelijke details; hun schildering van de verheerlijkte schepping bezit een weelde van hooge lichten.

Ook het wereldbeeld van Berdjajew kenmerkt zich door felle contrasten; een andere weergave van het tijd-ruimtelijk bestaan, doet, meent hij, der waarheid geweld aan, en is geheel onverenigbaar met het Christendom, dat „in de onthulling en de ontmaskering der allerlaagste zonden en de verschrikkelijkste gebreken van ons leven, geen vrees en geen enkel dralen kennen mag”.

Wie de tegenstellingen en de „daaruit voortkomende” tweespalt in deze wereld loochent, geeft zich naar Berdjajew oordeel, aan een bedriegelijk, onchristelijk, burgerlijk idealisme over. De gansche kosmos is volgens hem verdeeld, omdat de natuur zich uit haar eenheid met God afgezonderd heeft. Haar tegenwoordig wezen is gebrokenheid; zij stelt zich tegenover den Geest als de chaos tegenover de harmonische orde. „Heel het wereldleven draagt een immer voortdurend oorlog in zijn schoot”.

De erkenning van die scheuring vormt bij Berdjajew een voornaam stuk zijner geloofsbelijdenis. Daarom aanvaardt deze wijsgeer ten volle den klassenstrijd; hij noemt dien het „centrale feit der sociale existentie”. Het probleem van den klassenstrijd is voor hem het probleem der „religieuze wedergeboorte”; de ontkenning van dien „heftigsten verschijningsvorm van den kosmischen krijg”, beteekent z.i. een verraad aan het Christendom. Want de redding der „ontmenselijke samenleving”, de „terugkeer der menscheit op den weg, welke naar het Godsrijk voert”, de „bevrijding der zielen uit den greep der duisternis”, kortom: de herschepping van deze wereld wordt, zegt hij, door die negatie volkomen verhinderd.

In de wereldbeschouwing van den gnostischen denker past geen vrede, past geen verzoening in welke sfeer des levens ook, en zeker niet op sociaal terrein. Hij haat het geloof in de „natuurlijke harmonie der tellurische en kosmische krachten”, en meent dat het historische Christendom daarmee hevig geïnfecteerd is.

Berdjajew heeft zijn leer van den klassenstrijd niet uit de waarneming afgeleid; zij is evenmin het resultaat van een streng-wetenschappelijk denken. De aanvaarding van den klassenstrijd is bij hem een kwestie van beginsel. Hij verwijst naar de Christenheid, dat zij ziende blind is, en meent dat Marx een veel beter inzicht in de sociale werkelijkheid had. Berdjajew eert den man, die het „Communistische Manifest” de wereld inslingerde, als den ontdekker van die „belangrijke waarheid”, welke hij ook met hart en ziel toegedaan is. Wat de Russische mysticus „in het geloof postuleerde”, heeft Marx, zoo lezen we, in de realiteit gevonden. De profeet van het revolutionaire socialisme, meent Berdjajew, bezat een scherp gevoel voor de „irrationele, daemonische krachten, welke zich in de geschiedenis verwerklijken”, en heeft, daardoor geleid, een „principiële zijde van het historische proces, de sfeer der oeconomiek en der sociaal-economische conflicten opgehelderd”. Met zijn klare ontleding en beschrijving van het maatschappelijk leven, zoo wordt ons voorgehouden, bewees Marx aan de Christenheid, welke immers „niet kon en niet wilde zien”, een grooten dienst. De orthodoxe belijder van den klassenstrijd prijst den revolutionairen prediker daarvan, ... maar keert zich tenslotte van hem af.

Met Marx deelt hij de overtuiging, dat de klassenstrijd een geweldige rol in de historie gespeeld heeft; het marxistische schema bevredigt hem echter niet. De kritiek, welke de schrijver van „Christentum und Klassenkampf” op het marxisme richt, is zeker een bespreking en overdenking waard. Des te meer valt het te betreuren, dat Berdjajew door de wijze, waarop hij het probleem van den klassenstrijd stelt, door zijn gedeeltelijke erkenning van Marx en zijn onverantwoordelijke aanpassing aan de marxistische terminologie, door zijn afwijzende

houding tegenover het „huidige Christendom” en zijn aversie jegens de „burgerlijke klasse”, de verwarring op geestelijk en sociaal terrein doet toenemen.

Het sociale vraagstuk is voor den Christen van ontzaglijke beteekenis. De samenleving wordt door een reeks van belangentegenstellingen, ook, en zeker niet in de laatste plaats, tusschen werknemers onderling, uiteengereten; de vreeselijke politieke gevolgen daarvan leisteren een groot deel der wereld en bedreigen de rest.

In plaats van een ernstig zoeken naar den weg om uit den chaos te geraken, in plaats van een berouwvol vragen naar Gods wil, wordt alles in het werk gesteld om de tegenstellingen nog scherper te maken. Verschillende groepen jagen niet naar den vrede, maar naar den strijd, opdat zij de macht grijpen kunnen.²⁾ De fascist brandmerkt allen, die hem niet blindelings volgen willen, als marxist; de marxist hoort iedereen, die het waagt met hem van meening te verschillen, als fascist. Er is maar weinig voor noodig om uitgesloten en naar het kamp der „tegenstanders” verdreven te worden. Deze geestesgesteldheid, welke in het bijzonder het sociale leven verderft, voedt de Russische denker, wanneer hij ons het probleem van den klassenstrijd als een geloofsvraagstuk voorhoudt. Zijn uitwerking van dat probleem kan dat noodlottige effect niet verhinderen.

Berdjajew moge ook in de moderne arbeidersmassa den „burgerlijken geest” ontdekken, hij moge het „komende rijk van het socialisme als een rijk van de definitieve verburgerlijking der wereld, waarin de Geest vervolgd, het geweten geloofend, de ziel gemarteld en de mensch aan de slavernij en den dwangarbeid prijsgegeven wordt”, veroordeelen, zijn tegenstelling van „bourgeoisie” en arbeidersklasse prikkelt den strijdust en bevordert het geweld.

Want, en dat is het vreeselijke in zijn beschouwingen, hij wekt de menscheit op, om die „burgerlijke klasse” maar aan haar lot over te laten. Wij hebben, meent hij, niet de taak om den burgerlijken stand van zijn kwalen te genezen; alle inspanning in die richting acht hij totaal overbodige moeite. „Het is te laat om de burgerlijke klassen tot het brengen van offers op te roepen, hun „moraliteit is onherstelbaar aangetast”. Onze hoofdtak is, gaat hij voort, de „Durchgeistigung” van de arbeidersklasse, haar doordringing met den Geest. Het eenigste wat wij voor de andere klassen doen kunnen, is, hooren wij hem zeggen, aan de arbeiders het inzicht bij te brengen, dat „ook de man van adel en de burger menschelijk behandeld moeten worden!”

Zoo predikt Berdjajew den klassenstrijd. Zijn getuigenis dat „ieder mensch in zich de gestalte en het evenbeeld Gods draagt”, wordt daardoor zeker geheel krachteloos gemaakt.

Ondanks al deze bedenkingen meenen wij toch dat „Christentum und Klassenkampf” veel bevat, hetwelk een overdenking en bespreking waard is. Berdjajew worstelt met het probleem der zonde, zijn gansche filosofie — het is al eens eerder gezegd³⁾ — doorleeft een crisis; er is een duidelijke ontwikkeling ten goede merkbaar. Wanneer hij zegt, dat de „geestelijke verburgerlijking van den modernen mensch en de burgerlijke geest van het tegenwoordige leven, bij alle klassen der samenleving, bij de proletariërs zoowel bij de burgers, doorzien, onthuld en overwonnen moet worden”, wanneer hij besluit dat de „overwinning van de verburgerlijking der ziel niets anders is dan een vatten van den zin „van het lijden, in welks diepte het geheim van het Kruis ligt, dan mogen wij deze bewogen woorden zeker als een belijdenis van de individuele schuld des menschen tegenover God, verstaan. Maar met die bekentenis is zijn oordeel over den klassenstrijd onverenigbaar. Want zij houdt toch eigenlijk in dat de zonde in alle menschen woont, onverschillig tot welke „klassen” zij behooren. Zij houdt in dat de harten van alle menschen, burgers zoowel als arbeiders, boos zijn en geneigd tot het kwaad, en dat in allen dezelfde zondige begeerten leven.

Bij Marx, die het goed en het kwaad aan bepaalde sociale groepen bindt, heeft het roepen over den „burgerlijken geest” nog eenigen zin. Wanneer echter erkend wordt dat die „geest” elke klasse aantast en aangetast heeft, is het gebruik van dergelijke uitdrukkingen, modewoorden van dezen tijd, tegelijk veroordeeld, hebben zij elken zin verloren.

We zagen echter, dat Berdjajew de Marxistische binding van „het goede en het kwade” toch niet geheel verwerpt. Zeker, hij verzet zich tegen de gedachte, dat het proletariaat de drager van het edele en het reine zou zijn. Maar uit zijn oordeel over de „verdorven moraliteit” van de burgerlijke

2) Men denke ook aan het tegenwoordige Frankrijk, waar de Marxistische arbeiders niemand naast zich dilden. Herhaaldelijk breken daar stakingen uit, omdat medearbeiders zich niet bij de „C. G. T.” aansluiten willen. Zoo het leed van deze menschen niet even groot zijn, als b.v. dat van wijlen Salengro, wiens tragisch lot, — overigens terecht — zooveel verontwaardiging wekte?

3) Zie „Reformatie” van 29 Nov. 1935.

klasse, L. mogen C. ontzett. Zoo de land”, in tijden, we

We wi aan de strijders Al.

HE

Elsch van Prof.

We ho de voo kerkorde grond va Schrift

Dat ge we nu Tegen riaal-syn schriftu

Allere D.w.z.

vergader breedere Testames gebed ve God het

naar we richten, convent daad da gadering

antwoor dat als noden le zijn in (Blz. 41)

Nu he al door bijeenko ander gadering

Dit n.l. de orde ziet en Hand. 12

daar die hun ker vies te kerken

heidener zending tenen ui na besni tenen ui die vraa

Men va loch wa kwestie ook om zalem e

niet het waren, En men apostolis een zek

wer he En da Den la zalems

der chri zoodanig zag, ond doen. E opvatin

Brou naar vo lijk? Hij aanduid ekklesia

als het zeer bij andere de heid

als ekk We w dan er woorden

ons lan den, Va druk ve andere gedeelte Het e het ont voudig